

Cesta.

Andrej Šavli.

Pod Slemenom leži vas. Skozi njo pelje široka bela cesta na sever in jug. Prihaja naravnost čez zeleno polje in se vzpenja v klanec nad vasjo. Ob cesti slonijo hiše in gledajo s temnimi okni v daljavo, kakor bi nekoga pričakovale.

V hišah rastejo že od nekdaj otroci...

Nekoč je bila ta cesta otrokom vrata v nebesa. Prihajala je, sam Bog ve odkod, in vodila daleč za goro. Po njej so vsak četrtek ropotali vozovi v oddaljeno mesto. V soboto so se vračali in vozili s seboj velika čuda. Vozovi s konji so prišli že k poldnevu. Neprespani vozniki so stopali ob konjih v dokolenkah in pokali z bičem. Pozno popoldne so privlekli po cesti naložene vozove počasni voliči, ki so stopali po ravni cesti, navzgor ali navzdol po klancu vselej enakomerno in leno.

Takole spomladi je prinesla cesta svoje najslajše čare: smokve in prve črešnje, ki so jih pripeljali Dolinci in ponujali po hišah. Tiste dni pred Rožnico so šli mimo višarski romarji v procesiji, nesli so pisane zastave in peli svete pesmi. Ko so se čez nekaj dni vračali utrujeni in prašni, je eden izmed njih molil s suhim glasom naprej litanije, drugi so mu odgovarjali zateglo in mrmraje.

Kraj ceste so obstali otroci in gledali za njimi. Pri srcu jim je postalo čudno tesno, da sami niso vedeli zakaj. Romarje je že vzel ovinek, oni pa so še dolgo molčali in upirali poglede nekam v daljavo. Nato je spregovorila mala Francka in predlagala:

»Igrajmo se romarje.«

Od takrat naprej so igrali otroci novo igro, ki se jim je zdela čudo lepa in praznična.

Pod večer je prišel, sam Bog ve odkod, po cesti popotnik in potrkal pri dobrih ljudeh. Kakor da je svoj, so mu primaknili k mizi stol in mu je gospodinja potisnila žlico v roke, da je zajel iz skleda.

Po večerji so otroci tihi in mirni posedli okrog ognjišča in vpriili svoje velike sanjajoče oči v tujca, ki je pravil o krajih, tako daleč za gorami, da si do takrat še misliti niso upali nanje. Kako čudno je, da dotlej niso mislili na ta čaroben svet, ko pa je prav za prav bil že ves izklesan globoko v njihovih srcih. Prišel je neznanec in odgrnil koprno s teh pokrajin, da so zažarele vse v soncu in zlatu.

Oče je odpeljal utrujenega popotnika spat na svisli. Takrat so se zdramili otroci iz sanj in obsuli mater s številnimi vprašanji o daljnem svetu, o velikih mestih, o bogastvih, srečnih ljudeh, o popotniku,

kam da pojde in odkod da je. Oglasil se je najmlajši med njimi in vprašal, zakaj neki tuji mož ne gre domov.

Mati je spregovorila in pravila zgodbo o desetnikih:

»Dogodi se, da imata oče in mati devet sinov, pa jima pošlje Bog še desetega. Ta je desetnik, zato mora po svetu. Dom mu je cesta in streha košato drevo v gozdu. Smreke so mu sestre in bori bratje ob poti.

Desetnik je večerni romar in gost. Hiša, od katere bi ga odgnali, bi še tisto leto pogorela.

Desetniki so med vsemi zaznamovani. Vedo marsikaj, kar drugim ni dano vedeti. Vidijo daleč naprej, kaj se ima zgoditi.

Vedo tudi, kdaj in kje bodo umrli...«

Mati je govorila, otroci so se zamaknili in poslušali. Ves večer so zri nemo pred se, kakor da ne vedo drug za drugega, kakor da so kdo ve kje.

Najmlajši med otroci pozno v noč ni mogel spati. Bilo mu je vroče, da se je premetaval na ležišču. Po navadi ga je bilo teme strah. Danes ga ni bilo. Čelo ga je peklo. Mučila ga je misel, ali mati spi.

Mati ga je čul^a in spoznala, da se z njim nekaj godi. Rekla je: »Zakaj ne spiš?«

Otrok ni odgovoril. Čez hip je povedal resno in odločno iz teme.

»Mama, jaz bom desetnik, kadar bom velik.«

Materi je bilo hudo, da bi najrajše zajokala. Vstala je, popravila otroka v postelji in rekla karajoče:

»Mevš^e, kako bi bil desetnik, saj imaš le šest bratov.«

Otrok je utihnil, zaspal pa ni še dolgo, dolgo... Morda je še upal na tihem, da ga usliši ljubi Bog, mu pošlje še tri brate, njega pa določi za desetnika.

Kdo ve?

Ni ga uslišal Bog, da bi mu poslal še tri bratce, vendar se mu je uresničila njegova otroška želja in se izprevrgla v bridkost. Zrastel je čas, ko pod Slemenom ni več le vsaki deseti, ampak že vsaki drugi sin desetnik in desetnica vsaka tretja hči.

Ko je dorastel, se je dvignil neke noči in šel z doma. Še solze, ki jih je ob brleči sveči prvič zagledal v očetovih očeh, ga niso zadržale. Šel je, kakor da je zaznamovan za desetnika in se ni več vrnil.

Kod danes hodi in kdaj se povrne, sam Bog ve. To pa vem, da ni sam, da roma danes križem sveta brez števila desetnikov, ki jih pričakujejo ob vsaki uri tihi domovi ob cesti in zrejo s svojimi temnimi okni v daljavo...

Iz življenja kulturnih rastlin.

Dipl. agr. A. Jamnik.

Trgal deček cvetke je dehteče,
rane prizadeval jim boleče...

Prav te besede so hodile na misel Slavku, ko sta z očkom šla po polju. »Kaj misliš, očka,« je dejal Slavko, »ali rastlino res boli, če jo utrgam ali drugače poškodujem?« »Kajpada jo boli, toda na svoj način,« je odvrnil očka. Nato je sledil tale razgovor:

Slavko: Ta je pa že bosa! Saj rastlina ni človek ali vsaj žival. — Očka: Res je, da je v tem nekaj razlike, vendar pa je tudi rastlina živa stvar.

Slavko: Joj očka, ti si pa tič! Bi me rad malo povlekel za nos. Ne boš kaše pihal! Potem bi vendar rastlina lahko tudi za menoj tekla, če je živa! — Očka: Kakor da rastlina res še ne bi bila nikoli za teboj hitela? Leskovka je tudi rastlina ali vsaj njen del. In še prav imenitno si dirkal pred njo.

Slavko: To je pa nekaj drugega. — Očka: No, da, toda nekoliko mora biti tudi šale. Ali kljub vsemu je rastlina vendarle živa stvar. Poslušaj!

Vse kar se razvija iz semena odnosno iz jajčeca, vse kar se hrani, razvija, razmnožuje, pregiblje, dorašča, zori — in končno tudi umira — prištevamo med žive stvari. Tudi za rastlino velja vse to. Celó giblje se. Prostora sicer ne more tako zapuščati kot človek, ker je vkoreninjena v tleh, giblje pa se le na razne načine, ne samo zaradi vetra. K svetlobi in soncu se obrača prav nekako hote, po nekakšni lastni volji, ali vsaj lastni moči. Tudi rastlina já, ali kakor pravimo — hrani se.

Slavko: Kje pa ima usta?

Očka: Počakaj malo. Vsega hkrati ti ne morem povedati. Vse lepo po vrsti — kakor hiše v Trsti.

Na kratko ti povem, da rastlina nastane iz semena (jajčeca). Zrno mora ob svojem času priti v zemljo, da vzkali. Kmalu nato pokuka stebelce iz zemlje, v zemlji pa se razvije korenina. Rastlina se potem razrašča v zemlji in nad zemljo. Koreninice so tako rekoč njena usta. V glavnem si išče in jemlje z njimi iz zemlje hrano. (Nekaj ti bom povedal tudi o vlogi zraka in sončne svetlobe.) Hrano na svoj način prebavlja (presnavlja), da se bolje razvija in bolje raste. Kmalu že cvete. Iz cveta se razvije plod, odnosno seme. Ko zrno dozori in zopet pride v zemljo — se vse to, kar sem ti doslej pripovedoval — zopet znova začne. In tako je to šlo od nekdaj ter se bo ponavljalo do konca sveta.